

**Південноукраїнська організація
«Центр філологічних досліджень»**

**Міжнародна науково-практична
конференція**

**«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ: СУЧАСНІ
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ»**

29–30 січня 2021 р.

Частина II

**Одеса
2021**

УДК 80(063)
Ф54

Ф54 **Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку:** Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 29–30 січня 2021 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. – Ч. 2. – 112 с.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

Рекомендовано до друку рішенням Правління ГО «Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень» від 1 лютого 2021 р. (протокол № 157).

УДК 80(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 5. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Глуховська О.-Х. С.

МОТИВ СВІТЛА ТА ТЕМРЯВИ ЯК ПРОЯВ АВТОРСЬКОЇ
ПОЗИЦІЇ У РОМАНІ Ф. М. ДОСТОЄВСЬКОГО «ДІЛОТ» 6

Крук А. А.

CHARACTER AS FATE IN T. HARDY
AND I. NECHUI-LEVYTSKYI'S PROSE 10

Мельникова К. С.

КАТЕГОРІЯ ЧАСУ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ
ПОСТМОДЕРНІЗМУ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ
ДЖОНА ФАУЛЗА «ЖІНКА ФРАНЦУЗЬКОГО ЛЕЙТЕНАНТА» 14

Філоненко С. О.

«ТАК, Я ЗАКОХАНИЙ В ЕЛІЗАБЕТ БЕННЕТ!»:
ФАНФІК АМАНДИ ГРЕЙНДЖ ЗА РОМАНОМ
ДЖЕЙН ОСТІН «ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ» 16

НАПРЯМ 6. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Купцова Т. А., Колісва І. А.

ТЕРМІН ЯК ГОЛОВНА ОДИНИЦЯ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СТИЛЮ 22

Мешков М. О.

КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА:
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 25

Оверчук О. Б.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ
ЯК ЗАСІБ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ДІЙСНОСТІ 28

Чала А. Г., Сапелка К. В.

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ГОВІРКАХ СІЛ П'ЯТИГІРСЬКЕ
ТА МІЛОВА БАЛАКЛІЙСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ У СВІТЛІ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ З ПРОЕКЦІЄЮ
НА АРЕАЛ ПІВДЕННОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРОК 30

НАПРЯМ 7. ЛІТЕРАТУРНЕ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ТЕКСТОЛОГІЯ

Перцева В. А., Куліш В. І.

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ Й РОЗУМІННЯ ТЕКСТІВ 33

Оверчук О. Б.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ЗАСІБ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІ ДІЙНОСТІ

Антропоцентрична спрямованість сучасної лінгвістики активізувала на її терені появу численних досліджень, присвячених вивченню питання концепції співвідношення мови й мислення та способів відбиття в мові знань про світ. Як єдина ланка культури, мова становить складну знакову систему, що по-своєму членує дійсність, вербалізуючи поняття культури, робить їх зрозумілими для всіх її носіїв. В основі кожної конкретної мови лежить особлива картина світу, і будь-який носій мови обов'язково повинен організовувати своє мовлення відповідно до неї. Натомість різні мови є різними типами світосприйняття, а специфіку кожної окремої мови зумовлює мовна свідомість етносу. Усе це дозволяє говорити про мовну (концептуальну) інтерпретацію дійсності.

Проблема мовної картини світу сьогодні перебуває в центрі уваги багатьох лінгвістів і представлена в роботах Ю. Апресяна, А. Вежбицької, І. Голубовської, С. Єрмоленко, В. Карасика, О. Качмар, М. Крангауза, Ю. Лазебника, П. Мацьків, О. Почепцова, І. Стерніна, М. Толстого, Є. Урисона, Т. Цив'ян, О. Яковлевої та ін.

Попри порівняно незначний період наукового розвитку поняття картини світу належить до фундаментальних наукових понять і бере свій початок від вчення В. фон Гумбольдта про внутрішню форму мови, згідно з яким у мові приховано «дух народу», особливий світогляд і специфічний спосіб мислення [3]. Про мовний феномен як засіб інтелектуального членування світу говорив і Е. Сепір, на думку якого «мова є вказівкою на розуміння культури», а «лексика – надзвичайно чутливим показником культури народу»[4:243].

Дослідження мовної картини світу передбачає звернення до внутрішнього світу носіїв окремої культури і спрямоване на визначення специфіки відбиття культурних цінностей у мові. Очевидним є той факт, що в ній відтворюється не світ у цілому, а лише його фрагменти, тобто ті складові, які уявляються носіям окремої мовної картини світу найбільш важливими або найбільш повно характеризують цей світ. У зв'язку з цим мовне уявлення про світ буде неповним або неточним, бо залежатиме від рівня знань людини як індивідуума та представника окремого соціуму, а він не завжди може бути вірогідним.

Таким чином, особливості мовної картини світу багато в чому детерміновані повсякденним досвідом людини, що виникає на основі культурних сценаріїв, моделей поведінки, характерних для певної культурної традиції. І хоча навколишній світ однаковий, як зазначає А. Вежбицька, мовна концептуалізація як сукупність засобів семантичного представлення плану змісту лексичних одиниць, очевидно, неоднакова в різних культурах [2, с. 238].

Мовна картина світу передбачає стійкий і стабільний характер її складових і, як факт повсякденної свідомості, відтворюється пофрагментарно в лексичних одиницях мови та закріплена в граматиці. Однак реконструювати образ світу за даними лише однієї мовної семантики досить складно. Тому поняття «мовна картина світу» є досить умовним. А оскільки повсякденні уявлення змінюються значно швидше, ніж консервативна, інертна картина світу, то якісь її фрагменти можуть уже не відповідати нашим уявленням. Це приводить до того, що в процесі мовленнєвої діяльності реальні знання людини можуть не збігатися з мовною картиною світу.

З іншого боку, будь-яка національна мова не є однорідною субстанцією. Вона подібно до культури поділяється на кілька частин, а саме: літературна мова («книжна», елітарна культура), просторіччя (культура для народу), діалекти й говірки (народна культура), аргі (професійна культура). Кожна з них має свою систему, що виявляється на всіх рівнях мови, зокрема й на концептуальному. А тому при дослідженні мовної картини світу можна говорити лише про опис окремих її складників.

Виходячи з того, що у мові відбивається повсякденна (побутова) свідомість її носіїв, дослідники [1, 2, 5] інтерпретують мовну картину світу як наївну й протиставляють її науковій, оскільки остання визначається системою наукових понять, що дуже часто бувають далекі від системи лексичних значень.

Для сучасної лінгвістики важливим є питання вияву механізмів взаємодії всієї сукупності знань про світ, відбитих у мовній картині світу. Особливий інтерес тут становлять «внутрішні» засоби цих механізмів, за допомогою яких репрезентуються на різних мовних рівнях специфічні риси світосприйняття особистості як носія національної та творця індивідуальної картин світу. Основними одиницями мовної картини світу є концепти, що об'єднують образи, поняття, уявлення, настанови, оцінки. Вони як константи культури в цілому забезпечують однакову інтерпретацію носіями мовної спільноти тієї системи культурних категорій, що закріплена в парадигмі окремої етнокультури й відбита в мові, засвідчуючи її концептуальний характер.

Отже, сучасний системно-функціональний аналіз мови повинен здійснюватися з урахуванням специфіки відбитого в ній внутрішнього світу її носіїв, що передбачає обов'язкове звернення до дослідження фено-

мену мовної картини світу. Мовна картина світу, як своєрідний засіб концептуалізації дійсності, становить систему закріплених у побутовій свідомості уявлень про навколишній світ, що історично склалася в певному мовному колективі та відображена в лексичному складі мови. До того ж у ній відбиваються етнокультурні, народно-психологічні, міфологічні уявлення та переживання людини, що виводить вивчення проблеми мовної картини світу за межі суто лінгвістичного, а й дозволяє говорити про її існування на філософському, ментальному, соціальному, морально-етичному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Избранные труды : В 2-х т. Москва, 1995.
2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : Пер. с англ. Москва : Русские словари, 1997. 416 с.
3. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию : Пер. с нем. Москва : ОАО ИГ «Прогресс», 2001. 400 с.
4. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва : Прогресс, 2001. 656 с.
5. Урысон Е. Языковая картина мира: обиходные представления. Вопросы языкознания. 1998. № 2. С. 3–21.

Чала А. Г.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання лінгвістики
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Сапелка К. В.

студентка III курсу психолого-педагогічного факультету
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ГОВІРКАХ СІЛ П'ЯТИГІРСЬКЕ ТА МІЛОВА БАЛАКЛІЙСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У СВІТЛІ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ З ПРОЕКЦІЄЮ НА АРЕАЛ ПІВДЕННОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРОК

На сьогодні проблема дослідження динамічних процесів у сучасному говірковому мовленні є актуальною й багатоаспектною. Науковці